

folyósíthatják cselekedeteit. Idesoroljuk elsősorban a játékevezetőt és a közönséget. A közönség és a versenyzők között a küzdelem közben olyan kommunikációs kapcsolat jöhet létre, amely elterelheti figyelmüket a játékról. Ezért a versenyzőket arra kell nevelni, hogy szűrjék ki a számukra hasznos információkat mind a játékevezető, mind a közönség kommunikációjának jeleiből.

Más rendszerek: a saját és ellenfél csapatának játékosai, akik aktív tevékenységükkel befolyásolják a versenyző döntéseit.

Az elmondottak értelmében a jó csapattaktika a rendszer elemeinek célszerű együttműködését jelenti.

Kricsevskij kosárlabdázók együttműködésének problémáján belül a *kollektív taktikai gondolkodást* vizsgálta 230 taktikai feladatban, filmanalízissel. Megállapítja, hogy a kollektív gondolkodás és együttműködés döntő feltétele az aktuális információk összegyűjtéséből, valamint az együttműködési formának, mint „követett jövőnek” megtalálásából, folyamatos egymás utáni gondolati „extrapolációjából” fakad.

4.5.3. Az együttműködés feltételei

Már említettünk néhány olyan tényezőt, amely befolyásolja a csapat tagjainak (a rendszer elemeinek) együttműködését. Most felsorolunk néhány olyat, amelynek az optimális együttműködés létrejöttében meghatározó szerepet tulajdonítunk:

– *A taktikai ismeretanyag jellege*, mint a kommunikáció feltétele.

Csapat szinten képtelenek az együttműködésre azok a játékosok, akik nem rendelkeznek a sportág taktikai ismereteinek egy meghatározott mennyiségével és minőségével.

Már említettük, hogy a versenyzők között a kollektív taktikai feladaton túl az információ az a kötőanyag, amely a kooperációt, az egységes működést megteremti. De a kapott információ nem mindenki számára jelenti ugyanazt. Hiába kap egy taktikailag alacsony szinten képzett játékos egy taktikailag jól képzett társától valamely összetett kombinációs megoldás végrehajtására jelzést (minden sportágnak megvannak a kialakult jelzései: hang, mozgás stb.), ezt nem képes számára jelentést tartalmat közvetítő hírré feldolgozni, ha ezzel és hasonló helyzetekkel kapcsolatban nem rendelkezik tártolt ismeretanyaggal, megoldási programokkal. Egy jelet csak az tud értelmezni, csak annak számára válik hírré, akinek az előképzettségéből fakadóan jelenthet valamit. Azok a jelzések tehát, amelyeket a játékosok egymástól kapnak, értelmezett (interpretált) jelzések. Aki nem ismeri a hajósok zászlójeleit, nem ért meg azokból semmit. Ugyanúgy, aki nem tud sportágra, játékosára, ellenfele mozgásából olvasni, az nem értheti meg annak szándékát a pályán.

Ezért veszélyes az a csapatösszeállítás, válogatási forma, hogy a mérkőzés előtt rövid idővel több klubból összeválogatják a legjobb játékosokat egy csapatba. Az a helyes válogatási elv, amikor egy jó csapatra, annak kialakult gondolkodás módjára, kommunikációs rendszerére épül a válogatott, vagy a legjobbakat huzamos ideig, többször együtt szerepeltetjük azért, hogy kialakítsuk az együttműködés kommunikációs feltételeit.

– *A taktikai gondolkodás szírvonala* úgy befolyásolja az együttműködést, hogy a küzdelem közben felvett és a tártolt információkat gondolati egységgé kell integrálni, meg kell találni bennük az összefüggéseket, és ezek alapján kell az együttműködés formájáról dönteni.

Mahlo kosárlabdázók taktikai gondolkodásának vizsgálatára alapján arra a következtetésre jutott, hogy a taktikailag hibás magatartás – és itt gondoljunk az együttműködésbeli hibákra – elsősorban a gondolatbeli megoldások függvényeként kezelhető. A feladatok gondolatbeli megoldása magasabb fejlettségi fokon egy szilárd és gyorsan reprodukálható tudássá válik, és megfelelő gyakorlással, mint asszociációs megoldás, a magasabb rendű taktikai tevékenység fundamentumává lesz. Így megteremti a gyors és hatékony együttműködés feltételeit.

– *A taktikai terv* együttműködést befolyásoló szerepét abban látjuk, hogy a világosan meghatározott feladatok, cselekvési programok a rendszer elemei között kapcsolódási lehetőséget teremtenek. A játékosok (csapatrészek) tevékenységét egy konkrét, meghatározott cél felé irányítják. Mindenki tudja, hogy mit kell tennie, így saját feladatörökön belül maradva, együttműködve a társakkal az „egész”, a csapat céljának megvalósításához járulnak hozzá.

– *Az információáramlás* elemeket összekötő szerepére a csapat szerkezeti (strukturális) kérdéseinél utaltunk. Említettük, hogy az elemek (játékosok) célszerű elrendezése megkönnyíti az információáramlást és ezen keresztül lehetővé válik a jobb együttműködés.

A csapatjátékok küzdelmében az ellenfél taktikai húzásaira, megoldásaira hatékonyan kell válaszolni. A hatékonyság az ellenfél akciójára adott megfelelő ellenlépésben jelentkezik. A csapatjátékokban a versenyzőknek döntéseik meghozatalához a következő tényezőket kell figyelembe venni, információkat ezekről a területekről vehet fel a játékos:

- saját játékosársak $X_1, X_2, X_3 \dots \dots \dots X_n$
- ellenfél játékosai $Y_1, Y_2, Y_3 \dots \dots \dots Y_n$
- saját ismeretek $V_1, V_2, V_3 \dots \dots \dots V_n$
- környezeti tényezők $Z_1, Z_2, Z_3 \dots \dots \dots Z_n$

Ha a megoldásra vonatkozóan nincs pontos programutasítás – mármint ez ritkán van –, akkor a rendszernek belső modelljei segítségével kell az optimális taktikai megoldásokat megtalálni, amelyek az akció befejezésében vagy egy másik játékosársal való együttműködésben jelentkeznek. Kérdés, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkező versenyzők képesek az újszerű, előre nem programozott helyzetekben eredményes megoldásokat, magatartásformákat létrehozni.

Két tulajdonságot említünk itt, a kombinatív készséget és a kreativitást, amelyek részletesebb elemzésére a képzésnél térünk vissza.

– *A versenyzők aktuális pszichikus állapota* is befolyásolja az együttműködést. Sokszor tapasztaljuk: a játékosok olyan izgatottak, hogy szinte „egymást sem ismerik meg”. Ebben a pszichikus állapotban nem vész el a felkészülés közben felhalmozódott taktikai ismeretanyag, csak a túlzottan magas fokú izgalmi szint (aktivációs szint) következtében az ismeretek felhasználása, alkalmazása válik lehetetlenné. E sokszor „benítő” állapot elkerülésében sokat segíthet a felkészülés idején megszerzett versenyrutin, valamint a helyes válogatás, amelynek eredményeképpen a pszichikai szempontból stabil, erős típusok kerülnek a csapatba. A versenyzők pszichikus állapotának alakítására felhasználható az autogén tréning, mint kiegészítő pszichofonias edzés módszer. Továbbá hatékonyan befolyásolhatjuk versenyzőink aktuális pszichikai állapotát az igény szintre való meghatározásával, valamint a feladatokhoz kapcsolódó érzelmi-értelmi beállítódásuk verbális eszközökkel végzett optimalizálásával.

– *Csapaton belüli informális csoportok* is szerepet játszhatnak az együttműködés színvonalának kialakításában. Ezeknek az informális (nem szervezettel kialakított) csoportoknak néhány tagja van. Olyan baráti, személyes szimpátián alapuló kapcsolatok ezek, amelyek legfőbb szór a magánéletben is fennmaradnak. Ezeket a csapaton belüli csoporto-